

SEVİNC MUSTAFA KAMAL QIZI MIRZƏYEVA
Bakı Sıavyan Universiteti

XALQ NAĞILLARINA İSTİNADƏN FORMALAŞMIŞ VƏ ELMI TERMINOLOGİYAYA DAXİL OLAN FRAZEOLOGİZMLƏR HAQQINDA

Məqalədə xalq nağıllarına istinadən formalaşmış frazeologizmlərin terminoloji sistemə keçidi izlənilir. Məlum olur ki, istər Azərbaycan, istərsə də rus dilində xalq nağıl mətnlərinə istinadən formalaşmış çox sayda frazeologizm mövcuddur. O da məlum olur ki, bu frazeoloji vahidlər sonrakı mərhələdə metaforikləşmənin növbəti səviyyəsinə keçid etməklə terminlər formalaşdırıla bilərlər. Bu terminlər fərqləndirici cəhətləri ondan ibarətdir ki, onlar intertekstualıq əlaqəsi ilə bağlı olduqları xalq nağıl mətnlərinin süjet xətti, obrazların təbiəti və ya xarici görünüşü ilə bağlılığı aşkar və implisit şəkildə hifz etdiyindən, bəzi məqamlarda lakuna mahiyyəti kəsb edirlər. Belə ki, nəinki digər dil daşıyıcıları üçün, hətta bu və ya digər xalq nağılının süjetinə bələd olmayan şəxs üçün həmin terminlərin “şaqlı kontekstinin” izahı zərurəti yaranır. Azərbaycan və ingilis xalq nağıllarının dili qeyri-maddi sərvətini təcəssəm etdirdiyi həmin toplımların etnik kimliyini, dünyanın dil mənzərəsini, linqvokulturoloji spesifikasiyasını əks etdirməklə yanaşı, həmin xalqların dünyagörüşünə də, konseptsfərasına ciddi şəkildə təsir etmiş və hətta günümüzədək də təsir etməkdədir. Belə ki, istər ingilis, istərsə də Azərbaycan dilində yer alan bəzi ifadələr bilavasitə məhz, xalq nağıllarının süjet xətti, habelə burada yer alan presedent onımlar müəyyən xüsusiyyətlərin, hadisələrin simvolizə edilməsinə, metaforik tərzdə “işarələnməsinə” xidmət edir. Yəni, başqa sözlə desək, həm Azərbaycan, həm ingilis nağıl mətnləri onların yazıya alındığı dövrdən çox sonralar da işləkliyini sürdüürən metafora bazasını formalaşdırırlar. Xalqların dünya mənzərəsində, daha dəqiq desək metaforik kodlaşmasında məhz nağıl süjetlərinə, obrazlarına, presedent onim və freym-senarilərinə uyğun semantik əlaqələndirmələr formalaşır ki, bu özünü həm metaforalarda, həm də çox sayda frazeoloji vahidlərin formalaşmasında biruzə verir. Bu bölmədəki təhlillərimiz məhz, İngilis və Azərbaycan xalq nağıllarında yer alan ifadələrin, arxetiplərin, konseptlərin, freym-senarilərin, presedent fenomen və onımlərin hər iki dilin semantik strukturunun formalaşmasında, bu dillərin daşıyıcılarının dünyanın dil mənzərəsinin qəlibləşməsindəki rolunu dəyərləndirməyə istiqamətlənmişdir.

Açar sözlər: xalq nağıllarının dili, frazeologiya, terminologiya, ingilis və Azərbaycan dili.

Ключевые слова: язык народных сказок, фразеология, терминология, английский и азербайджанский языки.

Keywords: language of folk tales, phraseology, terminology, English and Azerbaijani.

Azərbaycan və ingilis xalq nağıllarının dili qeyri-maddi sərvətini təcəssəm etdirdiyi həmin toplulmaların etnik kimliyini, dünyanın dil mənzərəsini, linqvokulturoloji spesifikasını əks etdirməklə yanaşı, həmin xalqların dünyagörüşünə də, konseptferasına ciddi şəkildə təsir etmiş və hətta günümüzədək də təsir etməkdədir. Belə ki, istər ingilis, istərsə də Azərbaycan dilində yer alan bəzi ifadələr bilavasitə məhz, xalq nağıllarının süjet xətti, habelə burada yer alan presedent onimlər müəyyən xüsusiyyətlərin, hadisələrin simvolizə edilməsinə, metaforik tərzdə “işarələnməsinə” xidmət edir. Yəni, başqa sözlə desək, həm Azərbaycan, həm ingilis nağıl mətnləri onların yazıya alındığı dövrdən çox sonralar da işləkliyini sürdüərən metafora bazasını formalaşdırırlar. Xalqların dünya mənzərəsində, daha dəqiq desək metaforik kodlaşmasında məhz nağıl süjetlərinə, obrazlarına, presedent onim və freym-senarilərinə uyğun semantik əlaqələndirmələr formalaşır ki, bu özünü həm metaforalarda (məsələn, **Cırdan kimi**), həm də çox sayda frazeoloji vahidlərin formalaşmasında biruzə verir. Bu bölmədəki təhlillərimiz məhz, İngilis və Azərbaycan xalq nağıllarında yer alan ifadələrin, arxetiplərin, konseptlərin, freym-senarilərin, presedent fenomen və onimlərin hər iki dilin semantik strukturunun formalaşmasında, bu dillərin daşıyıcılarının dünyanın dil mənzərəsinin qəlibləşməsindəki rolunu dəyərləndirməyə istiqamətlənmişdir. Məsələn, **Lazy Jack**, **Goldilocks principle**, **Tom Thumb** kimi fərqli elm sahələrinə aid olan terminləri (allyuziv əsaslı frazeologizm-praqmatonimləri, frazeologizm-onomastik vahidləri, eponimləri) xüsusilə qeyd etmək olar. Yəni, sırf nağıl adları kimi və ya nağıl personajlarını ifadə edən presedent onimlər kimi tanıyıb bildiyimiz bu onomastik vahidlər nağıl semantikasının semantik yükü ilə müasir (yeni, superstrat lay) semantik qatının kontominasiyası əsasında tam yeni və nağıl mətnindəkindən fərqlənən məna yükünü ifadə etməyə başlayır. Bir frazeologizm-eponim nümunəsində nağıl mətnlərinin fərqli semantikəli semantik “alyapı” törədiciyini izləyək. Məsələn, **Lazy Jack** frazeologizm-eponim mahiyyətli terminin “Dictionary by Merriam-Webster”də verilmiş izahında oxuyuruq: **1) a device that compensates for expansion and contraction (as in a pipe line) consisting of two linked bell cranks pivoted at the vertices of their complementary angles 2: an often forked line reaching from the masthead or the topping lift on each side of a fore-and-aft sail to about the middle of the boom to confine the sail when it is lowered – usually used in plural [1].** Göründüyü kimi, məna tutumu “Lazy Jack” nağılının baş qəhrəmanı ilə assosiasiya əsasında yaranmışdır. Belə ki, “lazy jack” eponimi ilə tanınan domkratları “Lazy Jack” nağılının baş qəhrəmanı kimi məhz, ağırlıq qaldırmaq prinsipinə əsaslanır. Xatırladaq ki, öz tonballıyı ilə seçilən Lazy Jack nağıl sonunda bütöv bir eşşayi belində daşıyırdı ki, bu da son nəticədə onun xoşbəxt həyata vəsiqəsi olmuşdu. Lazy Jack domkratlarının əsas mahiyyəti də məhz, əsas ağırlıq qaldırıcı olmaması ilə, yəni

olavə, yedək qaldırıcı funksiyası icra etməsi ilə seçilir ki, bu da müəyyən mənada (metaforik anlamda) “tənbəllik”, “özünü əziyyətə verməmək” anlamı ilə əlaqələndirilir.

Nümunələrə diqqət edək: *How To Install Lazy Jacks... Consider installing lazy jacks on your boat to handle your main with ease. ...Installing Lazy Jacks* [2]. *If the lazy jacks are left deployed when the sail is lowered, a custom fitted sail cover will be needed that attaches around the lazy jacks* [3]. Daha öncə də qeyd etdiyimiz kimi, bu qrup frazeoloji vahidlər dilçilik araşdırmalarında həm frazeologizm-terminlər, həm də eponim-terminlər çərçivəsində araşdırılır. Belə ki, öz mahiyyəti etibarını ilə eponimlər həm müəyyən elmi anlayış nominasiyasına xidmət etməklə bərabər tərkibində onomastik vahid “daşıyır”. Bu isə öz növbəsində onların (eponim-terminlərin) V.M.Leyçikin də qeyd etiyi kimi, terminologiya və onomastika arasında “keçid sahəni” təcəssüm etməsinə yol açmışdır [4; 64-73]. Maraqlıdır ki, digər qrup tədqiqatçılar eponim-terminlərin bir çox halda öz tərkibində sıradan bir ad və ya soyadı deyil, presdent mahiyyətli onomastik vahidi əks etdirməsindən çıxış edərək, onları (eponimləri) presdent onimlərlə eyniləşdirir. Məsələn, konkret olaraq, bir çox eponimlərin məhz, xalq nağıl personajlarının adları ilə, eləcə də müəllifli nağıl və bədii ədəbiyyat nümunələri obrazlarının adları ilə səsləşdiyinə diqqət çəkmiş N.Q.Bragina məhz, belə mövqedən çıxış edir. Dilçi “Qoğal”, “Ryaba toyuğu”, “Zoluşka”, “Çəkməli Pişik”, (**Колобок, Курочка Ряба, Золушка, Кот в сапогах**) nağıllarının baş qəhrəmanlarının eponimləşməsi təmsalında onların əslində, həm də presdent onim olması faktını vurğulamışdır [5; 46-47]. Yəni, N.Q.Bragina eponim və presdent onimlər arasında bərabərlik işarəsini qoymuşdur ki, bu da əslində geniş anlamda məsələyə nəzər salındığında, bir o qədər də səhih yanaşma sayıla bilməz. Belə ki, presdent onimlik daha geniş anlayış olub eponimləri də öz daxilində əhatə edir. Xatırladaq ki, *“tərkibində (komponentlərdən biri kimi – S.M.) xüsusi ad (antroponim və ya toponim) ehtiva edən, habelə bütöv bir şəkildə yalnız şəxs adından ibarət olman terminlərə eponimlər deyilir”* [6; 24].

Onu qeyd edək ki, eponimlər anlayışı dilçilikdə nisbətən yeni təsbit olunmuş linqvistik anlayışlar sırasında yer alsada, mahiyyət etibarilə diaxronik xarakterli araşdırmalara xitab edir. Yəni bir dilçilik termini kimi “gənc” olmasına baxmayaraq, əsas etibarini ilə öz mahiyyəti baxımından xalqın tarixinə aid materiallarla bağlantını təcəssüm etdirir. Bu mənada onun presdent onimliklə bir çox ortaq cəhətləri vardır. Daha dəqiq desək, bir çox hallarda eponim-terminlərin tərkibindəki şəxs adları ilə məhz presdentliyə malik olan, yəni “şaquli kontekstə”istinad edən presdent onimlərdədir. Məsələn ingilis xalq nağıllarının “şaquli kontekstliyi” fonunda həmin nağıllardan birinin baş qəhrəmanının adı ilə formalaşan digər eponim-terminə nəzər salaq. **Goldilocks principle, Goldilocks effect və Goldilocks Syndrome** ifadələri terminoloji sistem tərəfindən mənimsənilmiş eponimlər olub psixologiya, biologiya, astronomiya, iqtisadiyyat və digər elm sahələrində işlək nümayiş etdirir. Bu terminlərin semantik nüvəsi isə əslində məşhur ingilis uşaq xalq nağılı **“Goldilocks**

and the three bears” nağlının süjet xəttinin “şaqli kontekstliyyə” istinad edir. Yəni həmin ingilis nağlında yer almış onomastik vahidi növbəti mərhələdə elmi terminologiya sferasına keçərək antropomim komponentli frazeoloji istilahın formalaşmasında “iştirak etmişdir”. İlk olaraq onu qeyd edək ki, bu terminin formalaşmasında substrat rolunu Şotland linqvokulturoloji mühiti təşkil edir. Belə ki, adıçəkilən nağıl öz ilkin variantında fərqli nağıl personajları ilə məhz, şotland xalq nağlı kimi formalaşmış, zamanla R.Sauti tərəfindən toplanmış ingilis xalq nağılları toplusuna daxil edilmişdir [7; 90-92]. Xatırladaq ki, Robert Southey tərəfindən 1837-ci ildə ilk dəfə yazıya alınmış olan, lakin öz ilkin əsasında məhz, şifahi xalq ədəbiyyatı nümunəsi kimi yaradılmış bu nağıl [8; 400-403] “qızılsaçlı” qızıcağazın və üç “antropomorflaşmış” ayı obrazından ibarət ailənin bir günlük sərgüzəştindən bəhs edir. Britaniya toplumunda böyük maraq qazanmış nağıl süjeti sonradan digər nağıl variantlarının yaranmasına və hətta bu variantlarda “qızılsaçın” və ya “gümüşsaçlı” yaşlı qadının paralel işləkliyindən başqa, tülkü obrazının da daxil edilməsi müşahidə edilmişdir. Lakin bütün bu polivariantlığa baxmayaraq, nağlın məhz, azyaşlı baş qəhrəmanla bağlı olan süjet xətti və ilkin personaj “qalereyası” günümüzdə də ən məşhur nağıl “karkası” kimi mühafizə olunmuşdur. Məhz, həmin süjet xəttində də XX və XXI əsrlərdə terminoloji nominasiyaya xidmət edəcək freymsenarilər öz əksini tapmışdır. Belə ki, baş qəhrəman dövsətsiz şəkildə evinə daxil olduğu ata, ana, bala ayının yeməyi ilə, oturacağı ilə, hətta çarpayısı ilə bağlı seçim etməkdə çətinlik çəkir. Fərqli variantlardan təqdim edəcəyimiz nümunələrdən də aydın görüldüyü kimi, seçim çətinliyini, polivariatlılıq məqamının vurğulanması üçün bütün mətn variantlarında kontrar antonimlərdən geniş şəkildə istifadə edilmişdir.

She tasted the large bowl of porridge. “This porridge is too salty!” she said. Then, she tasted the medium bowl of porridge. “This porridge is too sweet!” she said. Next, she tasted the small bowl of porridge. “This is porridge is just right.” she said and ate it all up. [9]. Burada biz, kontrastivlik semantikasının ifadəsi üçün **large – medium – small** kontrar antonimlik “zəncirini”, habelə **sweet – right – salty** qarşılaşdırmasından istifadə edildiyini görürük. Xatırladaq ki, C.Layonzun qarşılaşdırma semantikasının ifadəsi baxımından yekcinsliyin müşahidə edilmədiyini, bu səbəbdən də 1) tamamlayıcı (**male – female; single – married**); 2) konversiv (**buy – sell; husband – wife**) və bilavasitə 3) antonimlərin (yəni, qradasiyalı qarşılaşdırma olan “ziddiyyətələri”; məs.: **big – small**;) fərqləndirilməli olduğunu ödə sürmüşdür [11]. Müasir dilçilik ədəbiyyatlarında C.Layonzun fikri inkişaf etdirilərək antonimlərin öz semantik mahiyyəti etibarilə aşağıdakı növləri fərqləndirilməkdədir: 1) kontradiktor; 2) kontrar (yəni, qradual); 3) konversiv və 4) vektor antonimlər [12; 128-137]. Qeyd edək ki, “Goldilocks and the Three Bears” nağlının mətni məhz, **qradual səciyyə daşıyan kontrar antonimliyin** qarşılaşdırmasına istinadən formalaşmışdır.

At the table in the kitchen, there were three bowls of porridge. Goldilocks was hungry. She tasted the porridge from the first bowl.

"This porridge is too hot!" she exclaimed.

So, she tasted the porridge from the second bowl.

"This porridge is too cold," she said.

So, she tasted the last bowl of porridge.

"Ahhh, this porridge is just right," she said happily and she ate it all up.[13].

Nümunələrdən də aydın göründüyü kimi, nağıl narrativinin semantik özülü üç ayının obrazı ilə əlaqələndirilən keyfiyyət (*isti, soyuq, adi*), əşya parametri göstəricilərinin (*böyük, kiçik, orta*) eynilə üç qradasiya vəziyyətinin qarşılaşdırmasına istinad edir. *Once upon a time there were three bears who lived in a house in the forest. There was a great big father bear, a middle-sized mother bear and a tiny baby bear* [14]. Məhz, bu nağılın "şaqlı kontekstliyi" sayəsində yaranan *Goldilocks Syndrome*, *Goldilocks principle*, *Goldilocks Effect* terminləri də fərqli şərait və situasiyalarda təklif olunan polivariantlığın yol açdığı psixoloji diskomfortla bağlı məna yükünü əks etdirirlər. Konkret olaraq, *Goldilocks Syndrome* dedikdə, eyni semantik "düyün"dən şəxslənmə əsasında törəmiş məna yükünü izləyirik: bu eponim-termin biznes (geniş anlamda iş həyatı və karyerada) və şəxsi həyatda müşahidə edilən seçim çətinliyi məqamını əks etdirir. Nümunələr əsasında bu terminin müasir ingilis dilinin fərqli diskursiv ortamlarındakı işlənmə mövqelərinə diqqət edək: ... *we believe it's important to understand when it's time to move - either yourself or your parents - it's easy to fall into the 'Goldilocks Syndrome' as at that point, it's easy to think that nothing is quite 'right'*. (kursiv bizimdir. – S.M.) [15]; *When we talk about the "Goldilocks Syndrome," we're referring of course to the familiar fairy tale in which the little girl Goldilocks breaks into the home of the three bears and decides that one bowl of porridge is too hot, another too cold and the final one just right.* [15]. Təhlillərimiz onu deməyə əsas verir ki, bu termin koqnitiv, psixoloji mahiyyət kəsb etsə də, eləcə də emosional intellektlə bağlı olsa da, həyatın ən fərqli sahələrində tətbiq edilə bilən, deməli ən fərqli rəkurslu diskurslarda (biznes, siyasi, gender diskursları və s.) istifadə edilə bilən universal polifunksional termin səciyyəsi daşıyır. Gender diskursunda işləkliyi ilə bağlı onu demək istərdik ki, nağıl qəhrəmanının bilavasitə zərif cins nümayəndəsi olması faktı bu terminin gender problemlərinin səciyyələndirilməsinə tətbiqininin kütləviləşməsinə mümkün etmişdir. Onu da qeyd edək ki, S. Veyrin bildirdiyinə görə, *Goldilocks Syndrome* anlayışı, əsasən gender fərqliliyi ilə seçilir. Yəni bu sindrom daha çox qadınların bu və ya digər xarakterli seçim qarşısında üzləşdiyi emosional, koqnitiv problemləri ehtiva edir. [16]; *Women in startup-land face a catch-22 that I like to call "Goldilocks Syndrome."* [17]. Maraqlıdır ki, bir çox hallarda *Goldilocks Principle* ifadəsinin və əlaqəli tərkibi terminlərin (*Goldilocks Hypothesis*) anlamının açığlanmasını təqdim edərkən, bir çox müəlliflər məhz nağıl mətndəki "açar sözlərin" iqtibasına yol verirlər: *The Goldilocks Principle states that something must be "just right"*,

meaning that it must be contained within certain margins and not reach extremes. [18]; *The 'Goldilocks Hypothesis' and 'just-right' screen time.* [19]. Onu da qeyd edək ki, "Goldilocks and the Three Bears" nağlının fərqli variantlarında obrazlarla bağlı ("qızılsaç" azyaşlı qız, "gümüşsaç" yaşlı qadın, tülkü) fərqli variantlar mövcud olsa da, eləcə də yeməyin parametri ilə bağlı (*şirin, duzlu, normal* və ya *isti, soyuq, normal*) qarşılaşdırma müxtəliflikləri mövcud olsa da, **just right** prinsipi bütün nağıl variantlarında konstantadır, dəyişməzdir. *'This porridge is too hot! This porridge is too cold! This porridge is just right!'* Goldilocks ate all the porridge. Goldilocks was tired now. *'This chair is too big! This chair is too big, too! This chair is just right!'* But the chair broke! Goldilocks was very tired. She went upstairs. *'This bed is too hard! This bed is too soft! This bed is just right!'* [20].

Məhz, mətnə bağlılıq, yəni terminin açıqlaması üçün "şaqli konteksti" təşkil edən mətnlə tanışlığın məcburiyyəti məqamı lakunarlıq situasiyasını yaradır ki, bu da heç şübhəsiz ki, terminoloji sistem üçün bir o qədər də məqbul sayıla biləcək durum deyil. Xatırladaq ki, lakunalar, yəni semantik "boşluqlar", leksik təfərsiz anlaşılmayan söz və ifadələr təkcə tərcümə prosesinin çətinləşdirmir [21], eləcə də terminlərin motivləndirilməməsi prinsipinə bir o qədər də uyğun gəlmir. Belə ki, bu zaman hər hansı bir terminin izahı, "açarı" digər mətnə bağlı olur ki, bu da intertekstual pərçimlənməni, allyuzial şərtlənməni qaçınılmaz edir. Ədəbi üslubun "bəzəyi" olan lakunalar, məhz, bu təfərs sərbəstliyinə və çoxmənalılığına görə terminoloji sistem üçün uyarlıq sayılır. Hətta Y.S.Maksimenkonun qeyd etdiyi kimi, bu qəbildən dil faktları terminoloji sistemdə müəyyən "lakunar gərginliyə" yol açır [22; 87-89]. Bu səbəbdən də təsadüfi deyil ki, lakunarlıq əmsalı yüksək olan terminlər müvafiq sahə ədəbiyyatında labüd şəkildə az və ya dərəcədə açıqlama "tələb edir". Lakuna mahiyyətli terminoloji semantika ingilis dilini bilən, lakin ingilis linqvokulturoloji mühitinə yaxından bələd olmayan, bu səbəbdən də həmin terminlərin allyuzial fonunu təcəssüs etdirən nağıl mətnləri ilə tanış olmayan oxucular üçün açıqlama-izahat verilir: *Just as Goldilocks in the fairytale Goldilocks and the Three Bears finds that moderation (in porridge (not too hot, not too cold), and beds (not too hard, not too soft)) is "just right", so too would it seem to be for screen time.* [23]. Mütəssir ingilis dilinin fərqli diskursiv ortamlarında bu termin-eponimlərin işlənmə mövqelərinə diqqət edək: *The Goldilocks principle is the cognitive effect that people, when confronted with similar choices, tend to gravitate towards the more moderate option. eLearning experts usually suffer from "The Goldilocks Syndrome". Now, what is Goldilocks Syndrome? [24]. The Goldilocks Effect is our tendency to consume information that's not too long, detailed, and complex, yet not too short, simple, and watered down.* [25].

Göründüyü kimi, xalq nağılları nəinki dilin frazeoloji sistemini zənginləşdirilməsində, eləcə də bir çox elmi anlayışların metaforik nominasiya üçün maraqlı, kreativ və presedent əsaslı terminoloji inventarın yaradılmasında mühüm rol oynayır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Lazy Jack <https://www.merriam-webster.com/dictionary/lazy%20jack>
2. Brett G. How To Install Lazy Jacks // Cruising World October 28, 2015 <https://www.cruisingworld.com/photos/installing-lazy-jacks/>
3. Lazy Jacks <https://www.uksailmakers.com/cruising-main-construction-options/lazy-jacks>
4. Лейчик В.М. Стереотипность и творчество в дискурсе (рапсодия в стиле «дискурсе») // Стереотипность и творчество в тексте. Межвузовский сборник научных трудов. Выпуск 13. – Пермь: ГОУ ВПО «Пермский государственный университет», 2009. – С. 64-73.
5. Брагина Н. Г. Обезьянка, плюшевый мишка и Наполеон .Методические материалы к уроку русского языка // https://lsh.ru/books/lsh0506/lshch_2005_2006.pdf
6. Каканова Е.М. Номенклатура и термины-эпонимы: обзор мнений. // Вестник московского государственного областного университета. Серия: Лингвистика. Москва, 2010. №5, с.21-25, https://www.elibrary.ru/download/elibrary_15571720_69718606.pdf
7. Graham Seal. Goldilocks // Encyclopedia of folk heroes. US, 2001. с.90-92. <https://books.google.ru/books?id=qfTcKDzqVlC&pg=PA90#v=onepage&q&f=false>
8. Shamburger M.I., Lachmann V.R. Southey and "The Three Bears" // Journal of American Folklore 59 (1946): pp. 400-403, <https://www.jstor.org/stable/537039?seq=1>
9. Goldilocks and the Three Bears <https://www.four-elms.kent.sch.uk/attachments/download.asp?file=863&type=pdf>
10. The history of Goldilocks (and evolution of the three bears) <https://owlcation.com/humanities/goldilocks-and-three-bears>
11. Лайонз, Дж. Введение в теоретическую лингвистику Текст. / Дж. Лайонз. М.: Прогресс, 1978. - 543 с.
12. Новиков Л.А. Семантика русского языка: учеб. пособие. М.,1982. 272 с.
13. The Story of Goldilocks and the Three Bears https://www.dltk-teach.com/rhymes/goldilocks_story.htm
14. Goldilocks and the Three Bears (Robert Southey) http://www.hellokids.com/c_27878/reading-learning/stories-for-children/classic-stories-for-children/goldilocks-and-the-three-bears
15. Six Steps To Avoid The Goldilocks Syndrome <https://www.lifefone.com/articles/goldilocks-syndrome/>
16. How You and Your Business Can Combat the Goldilocks Syndrome <https://www.entrepreneur.com/article/311022>

17. Ware S. Are You Suffering From Goldilocks Syndrome? <https://www.forbes.com/sites/yec/2013/10/01/are-you-suffering-from-goldilocks-syndrome/?sh=31564e3d5e42>
18. The Goldilocks Principle https://www.tf.uni-kiel.de/matwis/amat/iss/kap_8/advanced/a8_1_1.html
19. <https://digitalwellbeing.org/the-goldilocks-hypothesis-and-just-right-screen-time/>
20. Goldilocks and the three bears, British Council, 2021 <https://learnenglishkids.britishcouncil.org/sites/kids/files/attachment/short-stories-goldilocks-and-the-three-bears-transcript.pdf>
21. Николаева Э.А. Лакунарность языка как переводческая проблема (опыт классификации лакун) / Э.А. Николаева // Современные проблемы перевода. Доклады международной конференции, Академия ФСБ РФ, 17.05.2004. – М., 2005.
22. Максименко Е. Безэквивалентные юридические термины как факторы лакунарной напряженности (на материале русского и английского языка) // Языковые и культурные контакты различных народов. Пенза, 1999, с. 87-89
23. Marsden P. The 'Goldilocks Hypothesis' and 'just-right' screen time <https://digitalwellbeing.org/the-goldilocks-hypothesis-and-just-right-screen-time/>
24. Sudarshan S. The Goldilocks Principle: 6 Tips On Creating The 'Just Right' eLearning Content., May 20, 2018 <https://elearningindustry.com/the-goldilocks-principle-6-tips-creating-just-right-elearning-content>
25. Cook A. The Goldilocks Effect: The Communication Principle That Will Make or Break Your Writing, May 28, 2020 <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.2011080309585845>

S.M. Мирзоева

О фразеологизмах, сформировавшихся в связи с народными сказками и вошедших в научную терминологию
Резюме

В статье прослеживается переход фразеологизмов, сформировавшихся по отношению к народным сказкам, в терминологическую систему. Получается, что как в азербайджанском, так и в русском языках существует большое количество фразеологизмов, сформировавшихся в связи с текстами народных сказок. Также оказывается, что эти фразеологизмы способны образовывать термины, переходя на следующий уровень метафоризации на более позднем этапе. Отличительной чертой этих терминов является то, что они в какой-то момент приобретают лакунарный характер, поскольку явно и неявно перекликаются

с сюжетной линией, характером или внешним видом народных сказочных текстов, с которыми они связаны отношениями интертекстуальности. Таким образом, не только для других носителей языка, но даже для человека, не знакомого с сюжетом той или иной народной сказки, возникает необходимость объяснения “вертикального контекста” этих терминов. Язык азербайджанских и английских народных сказок не только отражает этническую идентичность тех обществ, в которых они воплощают свое нематериальное богатство, языковую картину мира, лингвокультурно-турологическую специфику, но и оказал серьезное влияние на мировоззрение и концепсферу этих народов и по сей день. Так, некоторые выражения, содержащиеся как в английском, так и в азербайджанском языках, служат для того, чтобы сюжетная линия народных сказок, а также содержащиеся в них прецедентные онимы символизировали определенные особенности, события, “работали” в метафорической манере. То есть, иными словами, и азербайджанские, и английские сказочные тексты формируют метафорическую базу, которая продолжает функционировать и после периода их написания. В мировой картине народов, а точнее в метафорической кодификации де-Сека, формируются именно смысловые связи, соответствующие сказочным сюжетам, образам, прецедентным онимам и фрейм-сценариям, что дает о себе знать как в метафорах, так и в формировании большого количества фразеологических единиц. Наш анализ в данном разделе направлен именно на оценку роли выражений, архетипов, концептов, фрейм-сценариев, прецедентных явлений и онимов, содержащихся в английских и азербайджанских народных сказках, в формировании семантической структуры обоих языков, роли носителей этих языков в формировании языковой картины мира.

S.M.Mirzayeva

About phraseologisms formed with reference to folk tales and included in scientific terminology

Summary

The article traces the transition of phraseologisms formed with reference to folk tales to the termino-logistic system. It turns out that both in Azerbaijani and Russian there is a huge number of phraseologisms formed with reference to the texts of folk tales. It also turns out that these phraseological units are able to form terms at a later stage, making the transition to the next level of metaphoricization. The distinctive features of these terms are that they have the essence of lacuna in some moments, since they manifest and implicit connection with the plot line, the nature of the images or the appearance of folk fairy tales texts, with which they are connected by intertextuality. Thus, it becomes necessary to explain the “vertical context” of those terms, not only for carriers of other languages, but even for a person who is not familiar with the plot of this or that folk tale. The language of Azerbaijani and English folk tales not only reflects the ethnic identity of those societies, the linguistic picture of the world, the linguistic-turological specifics of which it embodied its

intangible wealth, but also has seriously influenced and even continues to influence the worldview and concept of those peoples. Thus, some expressions, both in English and in Azerbaijani, are known as the plot of folk tales, as well as the precedent onim contained here, serve to symbolize certain features and events, to "portray" them in a metaphorical manner. In other words, both Azerbaijani and English fairy tale Texts form a base of metaphors that continued their functionality long after the time of their writing. In the picture of the world, more precisely in the de-Sak metaphorical coding of peoples, it is the semantic correlations corresponding to fairy-tale plots, images, precedent onim and frame-scenarios that form both metaphors and the formation of a large number of phraseological units. Our analysis in this section is aimed at assessing the role of the carriers of these languages in shaping the semantic structure of both languages, forming the linguistic picture of the world, expressions, archetypes, concepts, frame-scenarios, precedent phenomena and onim contained in English and Azerbaijani folk tales.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 26.05.2023

Çapa qəbul olunma tarixi: 31.05.2023

**Rəyçi fil.e.d., prof. Həbib Məmməd oğlu Zərbəliyev
tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur**